

BIRUTĖ OBELENIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva
Vytautas Magnus University, Lithuania

RAKTINIAI ŽODŽIAI PAGARBAUS SANTYKIO TARP VYRO IR MOTERS ATKŪRIMO LINK

Keywords towards Reconstruction of Respectful
Relationship between Men and Women

SUMMARY

The article raises the problem caused by „social gender“ concept. The concept constructs a barely functional relationship and distorts the naturally respectful relationship between a man and a woman. „Gender“ ideology uses language as a key tool for constructing a new reality. This key tool separates the word as a symbol from its content and / or creates controversial word combinations such as „safe sex“ and „reproductive health“. To re-establish a respectful relationship between a man and a woman, the words „gender“ should be replaced by „man and woman“ and „gender equality“ by equal rights for men and women. The basis of a respectful relationship between a woman and a man is the recognition of the dignity of the person of the different sexes. Man and woman are equally dignified but have different vocations derived from their anthropological nature. Therefore, the reconstruction of the respectful relationship between man and woman cannot be separated from the content and education of femininity and masculinity as future mothers and fathers.

SANTRAUKA

Straipsnyje keliami problema, jog šiandien įsigalinti „gender“ ideologijos skelbiama „socialinės lyties“ samprata konstruoja belytišką funkcinį santykį ir iškreipia natūraliai pagarbius vyro ir moters santykius. „Gender“ ideologija pasitelkia kalbą kaip pagrindinį įrankį naujai realybei konstruoti. Šis įrankis atskiria žodį kaip simbolį nuo jo turinio ir / arba sukuria kontroversinius žodžių junginius, tokius kaip „saugus seksas“, „reprodukcinė sveikata“. Siekiant atkurti pagarbų santykį tarp vyro ir moters, ypač kalbant su jaunąja karta, žodžiai „lytis ar lytis“ turėtų būti keičiami į „vyras ir moteris“, „vyrai ir moterys“, „lyčių lygybė“ – į „skirtingų lyčių asmenų lygiavertiškumą“ ar „vyro ir moters lygias teises“. Pagarbaus santykio

RAKTAŽODŽIAI: pagarbus santykis, moters orumas, pagarba žmogaus gyvybei, „gender“ ideologija.

KEY WORDS: respectful relationship, woman's dignity, respect for human life, „gender“ ideology.

tarp moters ir vyro pagrindas yra kitos lyties asmens orumo pripažinimas. Vyras ir moteris yra vienodai orūs, tačiau turintys skirtingus pašaukimus, kylančius iš jų antropologinės prigimties. Todėl pagarbių santykių tarp vyro ir moters atkūrimas negali būti atsietas nuo moteriškumo ir vyriškumo turinio bei jaunimo ugdymo kaip būsimų motinų ir tėčių.

ĮVADAS

Destruktyvaus feminizmo atradimas – „gender“ ideologija, kuri paneigia vyro ir moters prigimtinių skirtingumą bei papildomumą, taip pat „regi visuomenę be lytinių skirtumų ir griaua šeimos antropologinį pamatą“ (*Amoris Laetitia* 38). Jos įtaka stipriai jaučiama visose šalies politinio ir visuomeninio gyvenimo srityse. Tuo galima buvo akivaizdžiai įsitikinti prasidėjus debatams dėl vadinamosios Stambulo konvencijos¹, kuria buvo ketinama įteisinti socialinę lyties sampratą, ratifikavimo LR Seime. Nors socialinė lyties samprata iš tikro „nėra realiai egzistuojanti tikrovė, bet žmogaus išvalgų dariniai, politiniai konstruktai, abstraktūs sutartiniai terminai“ (Laumenskaitė 2014: 7), tačiau jos įteisinimas tampa valstybinių rengimo šeimai programų kūrimo ir įgyvendinimo pagrindu Lietuvos švietimo sistemoje. Vyro ir moters santykis pagrįstas autentiško, skirtingo lytiškumo (kaip moteriškumo ir vyriškumo)

pripažinimu, nuo pat pradžių besireiškiančio kaip meilė, šiandien perkonstruojamas į funkcinių belytišką santykį (ten pat: 9). Kaip taikliai pažymėjo Jonas Paulius II, šiandieninio feminizmo šaknys slypi tikrosios pagarbos moteriai stokoje, nes „mūsų civilizacijoje moteris tapo pirmiausia pasinaudojimo objektu“ (Jonas Paulius II 1995: 168). Reprodukcinės sveikatos ir teisių propagavimas, apimantis nėštumo baimės skleidimą ir kontracepcijos naudojimo mokymą, yra tiesiogiai susijęs ir su nepagarbos moteriai išigalėjimu bei pagarbaus santykio tarp vyro ir moters išardymu. Dėl to labai pranašiskai įspėjo dar popiežius Paulius VI savo enciklikoje *Humanae Vitae*: „reikia bijoti, kad vyras, įpratęs naudotis priemonėmis, kliudančiomis pastoti, gali prarasti pagarbą moteriai ir nepaisydamas nei fizinės, nei dvasinės jos pusiausvyros, laikyti ją tik priemone savo geiduliams tenkinti“ (HV 15).

PAGARBOS ASMENIUI IR ŽMOGAUS ORUMO SAŠAJA

Pagarba bendrąja prasme reiškia gebėjimą vertinti asmenį tokį, koks jis yra, o ne tokį, koks jis man yra „reikalingas, kaip mano reikmių objektas“ (Fromas 1999: 137). Pagarba asmeniui – laisvai pasirenkama dorovinė žmogaus nuostata, kuri grindžiama kito asmens orumo ir laisvo jo apsisprendimo pripažinimu (Žemaitis 2005). Juk orumas – tai „asmeny-

bės bruožas, rodantis nuolatinį pasirenkimą ginti, saugoti, palaikyti savo žmogiškąją vertę. Jis kliudo asmenybei prekiauti savimi, priimti save kaip daiktą, svetimos valios ir tikslų įrankį“ (Stoškus 1981: 34). Dėl jam vienam būdingo orumo asmuo negali būti laikomas objektu (Munje 1996). Vadinasi, pagarba ir orumas vienas nuo kito neatsiejami, nes žmo-

gus turi jam vienam būdingą orumą, o pagarba yra šio orumo pripažinimas ir nuolatinis patvirtinimas santykiuose su kitu asmeniu. Taigi pagarbus santykio tarp moters ir vyro pagrindas yra besąlygiškas kitos lyties asmens orumo pripažinimas.

Bendriausia prasme, pasak A. Vaišvilos (2005), žmogaus orumo sampratą galima apibūdinti laikantis dviejų skirtingų pozicijų, kurias padiktuoja žmogaus orumo kilmė: 1) orumas susijęs su pačia žmogaus būtimi, jo prigimtimi; 2) žmogui orumas yra suteiktas kitų ir / ar paties žmogaus susikurtas. Laikantis prigimtinės (suprantamos ne biologine, bet antropologine, žmogaus kilmės prasme) orumo sampratos, žmogui orumas

būdingas *a priori*, t. y. jis nėra nei suteiktas kitų žmonių, nei visuomenės, nei paties žmogaus prisiskirtas, todėl niekas negali į jį kėsintis. Antroji pozicija – visuomeninė orumo samprata nesiorientuoja į pradines orumo ištakas, nes orumo esmė nusakoma ne per jo priežastį, o per galutinį rezultatą – vertingumą.

Vadinasi, kalbant apie santykius tarp moters ir vyro, reikia pažymėti, jog vadovaujantis prigimtinė žmogaus orumo samprata, pagarbus santykis yra toks santykis, kai kitos lyties asmuo gerbiamas kaip turintis tokį patį prigimtinių orumą ir vertingumą bei esminį skirtinumą, kuris neleidžia traktuoti kito asmens kaip daikto siekiant savo tikslo.

KALBA KAIP PAGARBAUS SANTYKIO TARP MOTERS IR VYRO IŠARDYMO INSTRUMENTAS

Gender ideologija, siekdama perkonstruoti žmogų ir pakeisti santykius tarp moters ir vyro, vartoja savitą kalbą jiems apibūdinti. Kaip teigia P. R. Bergeris ir Th. Luckmannas, naujai sukurtam pasauliui reikia būdų, kuriais jį būtų galima pateisinti ir institucionalizuoti. Tam naudojama kalba kaip pagrindinis instrumentas, nes būtent „kalba duoda priemonių naujai patirčiai objektyvuoti, garantuoja naujos logikos perkėlimą į sukonstruotą socialinį pasaulį“ (Berger, Luckman 1999: 87–89).

Naujoji kalba, kaip vyro ir moters santykius perkonstruojantis instrumentas, „programuoja“ kanalus, jais priimtas normas perduodant kitiems kuriama nauja tikrovė, kuriai „kaip tik būtent kalba turi būti pirmiausia internalizuota“ (Berger, Luckmann 1999: 170). Geriausia iliustracija, kaip kalba naudojama konst-

ruojant naują socialinę realybę, gali būti šiandien prigijusi „lyties“ sąvoka. Tiek kasdienėje, tiek švietimo sistemoje, tiek politinės darbotvarkės kalboje po truputį ėmė nykti žodžiai „vyras ir moteris“ ir įsigalėjo nuasmeninti žodžiai „lytis“ arba „lytys“. Pavyzdžiui, 1995 m. LR Seime ratifikuotoje JT konvencijoje „Dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims“² žodžiai „lytis“, „lyties“ sutinkami tik du kartus, „moters“, „moterų“ – 72, „vyrų“ – 44. Praėjus šešiolikai metų, ET konvencijoje „Dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo“ (Stambulo konvencija) žodžiai „lyties“, „lytis“, „lytys“ – jau 22 kartus.

Kalboje atskyrus asmenį nuo lyties tapo įmanomas antras žingsnis: naujos logikos „lyčių lygybės“ sukūrimas, kuri nepastebimai tapo juridine ir politine norma. Jungtinių Tautų apibrėžime *lyčių ly-*

gybė suprantama kaip „moterų ir vyrų lygybė (lyčių lygybė), kuri reiškia moterų ir vyrų, mergaičių ir berniukų lygias teises, pareigas ir galimybes. Lygybė nereiškia, kad moterys ir vyrai taps vienodi, tačiau tai, kad moterų ir vyrų teisės, pareigos ir galimybės nepriklausys nuo to, ar jos gimė vyrai, ar moterys“³. Šiame apibrėžime esanti nuoroda į gimimo faktą patvirtina tai, jog moterų ir vyrų skirtingumas traktuojamas ne antropologine, bet siaura biologine prasme. Tokia lygybės samprata padiktuoja naują lytinę tapatybę, nes lygios moters ir vyro pareigos bei galimybės, atsižvelgiant į skirtingą vyro ir moters prigimtį (antropologine prasme), yra neįmanomos. Tokia lygybė yra aritmetinė, bet ne proporcinė lygybė.

Pastebėta, jog konstruojant naują realybę, kalba, apibūdinanti moterį ir vyrą, jų vaidmenis, statusą ir santykius keičiama ir internalizuojama dvejopu būdu: atskiriant žodį kaip simbolį nuo to turinio, kurį jis reiškia, ir / arba sukuriant kontroversinį žodžių junginį, kuriame vienas junginio žodis yra būdingas žmogaus prigimčiai (antropologine prasme) ar natūraliems poreikiams, tokie kaip: orumas, laisvė, teisė, meilė, gėris, grožis, sveikata. Dėl šių žodžių tokie junginiai iš pradžių gali atrodyti visiškai suprantami ir net teisingi, tačiau jie grindžiami loginiais nesuderinamumais ir prieštaravimais. Šiandien labiausiai paplitę ir sveikai logikai prieštaraujantys junginiai, tokie kaip „saugus abortas“, „saugūs / saugesni lytiniai santykiai“, „seksualinė pasirinkimo laisvė“, „neplanuotas nėštumas“. Tokie kontroversiški junginiai, nuolat vartojami kalboje, suvaržo žmogaus pasirinkimo laisvę, nes jis yra pa-

prasčiausiai apgaunamas. Tačiau *reprodukcinių sveikatos* samprata labiau nei kiti junginiai sukūrė prielaidas pažeminti moters orumą ir įtvirtinti nepagarbų santykį tarp vyro ir moters.

Reprodukcinė sveikatos samprata⁴, priimta 1994 m. vykusioje Jungtinių Tautų surengtoje tarptautinėje konferencijoje „Gyventojai ir plėtra“ (COMECE, 2012, 17), yra painus ir ilgas žodžių derinys, kurio pradžia „visiškos fizinės, psichinės ir socialinės gerovės būseną, o ne vien reprodukcinės sistemos, jos funkcijų bei procesų patologijos nebuvimas“ iš esmės nesuderinama su po to esančiomis trimis frazėmis: 1) „tenkinantis saugus lytinis gyvenimas“ – suprantamas kaip malonumą teikiantis ir padedantis išvengti pasekmių, kurios paprastai įvardijamos kaip lytiškai plintančios ligos (LPL) ir nenorimas ar / ir neplanuotas nėštumas. Jis nėra susietas nei su santuoka, nei su prokreacija. Teisė į lytinį malonumą, kaip teigia P. Harvey (2008), yra lyčių lygybės integrali dalis; 2) „<...>vyrai ir moterys turi teisę būti informuoti apie saugius, efektyvius <...> šeimos planavimo ir vaisingumo reguliavimo būdus“, kurie visų pirma apima hormoninius kontraceptikus (Juškevičius 2011: 13). Moksliniais tyrimais patvirtinta, jog hormoniniai kontraceptikai nėra „saugūs“ moters sveikatai, nes turi stiprų šalutinį poveikį, kuris gali būti net moters mirties priežastimi dėl tromboembolijos⁵. Neseniai paskelbti tyrimo duomenys patvirtina, jog yra tiesioginė sąsaja tarp hormoninės kontracepcijos vartojimo ir krūties vėžio susirgimų⁶ bei poveikio moters psichinei sveikatai⁷; 3) „<...> turi teisę į tinkamas sveikatos priežiūros paslaugas“ – jos Kairo „Veiks-

mų programoje“ apima ir abortą⁸. Moksliniais tyrimais įrodyta, jog abortas palieka skaudžias pasekmes tiek moters fizinei ir psichinei sveikatai, tiek socialinei gerovei (Narbekovas, Obelenienė, Juškevičius, Meilius, Valančiūtė ir kt. 2012).

Kaip teigiama „Veiksmų programoje“, priemonės siekiant užtikrinti reprodukcinę sveikatą „turi būti lydimos tokio auklėjimo, kuris padėtų jaunuoliams išsiugdyti pagarbą moters teisei pačiai spręsti dėl savo likimo ir dalytūsi su moterimi atsakomybe lytinės elgsenos ir palikuonių atsiradimo klausimais“⁹. „Moters teisė pačiai spręsti dėl savo likimo“ suprantama kaip moters teisė į abortą ir kontracepciją. Šis reikalavimas yra sunkiai ar visiškai neįmanomas realizuoti uždavinyms kalbant apie pagarbų santykių tarp vyro ir moters ugdymą, nes „iš vaikinų atimama sprendimų teisė ir jam palikta vienintelė atsakomybė – nepamiršti naudoti prezervatyvo“ (Kornas-Biela, 2007: 21), o moteris nuvertinama iki seksualinio malonumo šaltinio. Ši

sąlyga yra sunkiai realizuojama net „lyčių lygybės“ aspektu, nes moteriai paliekama teisė spręsti, ar vyras bus tėvas, ar ne, t. y. teisė suteikti vyrui tėvo statusą. Už tokią „lygybę“ ji sumoka savo sveikata, nes „saugaus sekso“ padariniai visada skaudžiau liečia merginas / moteris nei vaikus / vyrus: tiek hormoninė kontracepcija, tiek abortas tiesiogiai paliečia tik moterį, o dėl anatominio kūno skirtumų merginos daug dažniau nei vaikinai turi galimybę užsikrėsti lytiškai LPL. Deja, šiandien visuose svarbiausiuose Europos Parlamento ir Europos Komisijos dokumentuose, kalbančiuose apie moters sveikatą, yra aiškios nuorodos į reprodukcinę sveikatą ir teises (Etti 2007: 44). Kairo konferencijoje „reprodukcinės sveikatos“ terminu „įtvirtinta individualinė ir redukcionistinė seksualumo vizija, užtikrinanti moterims iliuzinę laisvę, tačiau nutylėta apie moralės klausimus bei taip pat tam tikrų teisinių, demografinių ir net sveikatos problemų rimtumą“ (COMECE 2012: 22).

NEIGIAMA NUOSTATA NĖŠTUMO ATŽVILGIU PRIEŠPRIEŠOS TARP VYRO IR MOTERS ATsirADIMO PRIELAIDA

Jono Pauliaus II (1988) žodžiais, žmogaus pašaukimas neatsiejamas nuo jo orumo. Moteriai Kūrėjas patikėjo žmogų „ypatingu būdu“, kuris suprantamas pirmiausia kaip motinystė. Todėl pagarba moteriai neatsiejama nuo pagarbos žmogaus gyvybei nuo prasidėjimo momento. Tiek moters, tiek vyro orumas, anot Jono Pauliaus II (1988), negali būti suprantamas atskirai nuo jų pašaukimo tėvystei ir motinystei. Vadinas, pagarbų santykių tarp vyro ir moters ugdymas

negali būti atsietas nuo jų esminio lytiškumo, t. y. moteriškumo ir vyriškumo turinio bei ugdymo kaip būsimų motinų ir tėčių. Krikščioniškoji etika visada pabrėžia nenutraukiamą egzistencinį ir psichologinį ryšį tarp *meilę perduodančios*, arba asmenis jungiančios, ir *gyvybę perduodančios*, arba prokreacinės, žmogaus lytiškumo plotmių (May 1981: 3). Kai kalbama apie asmenų saugius ar saugesnius lytinius santykius, kada siekiama „apsisaugoti“ nuo „nepageidaujamo ar

neplanuoto nėštumo“, tai kalbama apie vartojimą, kuris nesuderinamas nei su orumu, nei su pagarbiais santykiais. Vartojimas yra meilės priešprieša (Wojtyła 1994). Paauglys(ė) nėra pajėgus(i) nei įsipareigoti, nei prisiimti atsakomybės už kitą asmenį, nei yra subrendęs(usi) tėvytei ir motinystei. Todėl apie lytinius santykius teisinga kalbėti tik santuokos kontekste. Tačiau jeigu vaikystės ir paauglystės metais diegiama nuostata, jog nėštumas yra „nepageidaujamas“, „nenorimas“, „neplanuotas“, „apsisaugojimo nuo nėštumo priemonės“, „saugus seksas“, su(s)i kuriamas įvaizdis, jog nėštumas yra blogis, kaip ir blogis yra tas asmuo, kuris „nėštumu užkrečia“, t. y. vaikas, ar gali sukelti problemų

pastodama, t. y. mergina. Neigiama nuostata nėštumo atžvilgiu iš anksto programuoja priešpriešą tarp vyro ir moters. Taip pat formuojasi neatsakingą elgesį sąlygojantis mechanizmas, jog reikia vengti ne priežasties (ikisantuokinių lytinių santykių), bet pasekmės (nėštumo). Atliktas Lietuvos mokykloms siūlomų biologijos vadovėlių turinio apie žmogaus gyvybę ir lytiškumą vertinimas atskleidė, jog tirtuose vadovėliuose apie nėštumą dažniausiai kalbama neigiamai: „Kaip išvengti nėštumo... nelauktas nėštumas, nepageidaujamas nėštumas“, „užkirsti kelią nėštumui“, „neplanuotas nėštumas gali visiškai sujaukti šeimos gyvenimą“ ir pan. (Obelenienė, Narbekovas 2017).

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Reprodukcinės sveikatos ir teisių įgyvendinimas įneša didžiulę disproporciją tarp vyro ir moters sudarydamas sąlygas rasti esminei priešpriešai tarp jų. Pagarbaus santykio tarp moters ir vyro ugdymo pagrindas yra kitos lyties asmens orumo pripažinimas. Vyras ir moteris yra vienodai orūs, tačiau turi skirtingus pašaukimus, kylančius iš jų antropologinės prigimties. „Gender“ ideologija, kitaip nei krikščioniškoji antropologija, traktuoja žmogaus prigimtį tik siaura biologine prasme. „Gender“ ideologija, siekdama įtvirtinti savąją pasaulėžiūrą, vartoja kalbą, kurioje žodis kaip simbolis neatitinka prasmės, kurį jis reiškia. Todėl siekiant atkurti pagarbų santykį tarp vyro ir moters, pirmiausia reikėtų atsaisyti šios kalbos ir atkoduoti kontroversišką reprodukcinės sveikatos terminą.

Siekiant atkurti pagarbų santykį tarp vyro ir moters, ypač kalbant su jaunąja karta, žodžiai „lytis“ ar „lytys“ turėtų būti keičiami į „vyras ir moteris“, „vyras ir moteris“, „lyčių lygybė“ – į „skirtingų lyčių asmenų lygiavertiškumą“ ar „vyro ir moters lygias teises“. Taip pat būtina atkurti pagarbos pradėtai žmogaus gyvybei tradiciją, todėl kalbant apie nėštumą, reikėtų vengti neigiamos nuostatos nėštumo atžvilgiu, nes ji „programuoja“ nepagarbą moteriai, didina priešpriešą tarp vyro ir moters, sutrikdo lytinio tapatumo procesą (mergina gali suvokti savo kaip moters misiją būti sekso objektu, vaikas – sekso objekto vartotoju); šitaip randasi prielaidos mažėti vaiko vertei ir palankios sąlygos abortui, o tai savo ruožtu skatina sąlygas menkėti moters orumui ir augti nepagarbai jai.

Literatūra

- Berger Peter, Luckmann Thomas. 1999. *Socialinis tikrovės konstravimas*. Vilnius: Pradai.
- Commission of the Episcopates of the European Community (COMECE). 2012. *Sexual and reproductive health. Science & Ethics*. Vol. 2: 5–30.
- Etti Andrea. 2007. Women's reproductive health need for integral and positive approach. *Aid for woman health. Which agenda is best?* Wrocław-Brussels: 43–56.
- Harvey Philip D. 2008. Social Marketing: No Longer a Sideshow. *Studies in family Planning* 39 (1): 69–72.
- International Conference on Population and Development Cairo, 5–13 September 1994. Programme of Action. <<https://www.unfpa.org/publications/international-conference-population-and-development-programme-action>>
- Jonas Paulius II. 1995. *Žengiant per vilties slenkstį*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Kornas-Biela Dorota. 2007. Women's reproductive health need for integral and positive approach. *Aid for woman health. Which agenda is best?* Wrocław-Brussels: 19–42.
- Laumenskaitė Eglė. 2014. Lytiškumas visą asmenį apimanti tikrovė ar vien jo sociobiologinė funkcija. *Nacionalinis forumas: jaunimo rengimas šeimai: lytiškumo ugdymas ar lytinis švietimas: 7–11*. Ukmergė: Valdo leidykla.
- May William E. 1981. *Sex, Marriage and Chastity: Reflections of a Catholic Layman, Spouse and Parent*. Chicago: Franciscan Herald Press.
- Munje Emanuėlis. 1996. *Personalizmas*. Vilnius: Pradai.
- Narbekovas Andrius, Obelenienė Birutė, Juškevičius Jonas, Meilius Kazimieras, Valančiūtė Angelija ir kt. 2012. *Medicina, etika ir teisė apie žmogų iki gimimo*. Kaunas: VDU.
- Obelenienė Birutė, Narbekovas Andrius. 2017. Evaluation of content about human sexuality and procreation of school textbooks in Lithuania. *5th annual international conference on cognitive – social, and behavioural sciences, 9-11 January 2017, Brno, Czech Republic: proceedings*. London: Future Academy 20: 197–205. <<https://eltalpykla.vdu.lt/handle/1/35934>> [žiūrėta 2019 06 01]
- Popiežius Paulius VI. 1983. *Enciklika HUMANAE VITAE. Apie prideramą tvarką perteikiant žmogaus gyvybę*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Stoškus Krescencijus. 1981. *Etiketas ir žmonių bendravimas*. Vilnius: Mintis.
- Vaišvila Alfonsas. 2005. Žmogaus orumas ir teisė į orumą teisinio personalizmo požiūriu (nuo statiškojo prie tampančiojo orumo sampratos). *Jurisprudencija* 71(63): 49–61.
- Šventasis Tėvas Pranciškus. 2016. *Posinodinis apaštališkasis paraginimas „AMORIS LAETITIA“ apie meilę šeimoje*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba.
- John Paul II. 1988. *Apostolic Letter MULIERIS DIGNITATEM on the dignity and vocation of Women on the occasion of The Marian year*. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/1988/documents/hf_jp-ii_apl_19880815_mulieris-dignitatem.pdf> [žiūrėta 2019 07 01]
- Žemaitis Vincentas. 2005. *Šeimos etika*. Vilnius: Rosma.
- Wojtyła Karolis. 1994. *Meilė ir atsakomybė*. Vilnius: Alka.

Nuorodos

- 1 ET konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir šalinimo. <https://www.vmotnam.lt/wp-content/uploads/2017/05/Stambulo-konvencija_2011.pdf> [žiūrėta 2019 06 02]
- 2 Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims. *Valstybės žinios*, 1996-03-08, Nr. 21.
- 3 UN Women Concepts and definitions. <<https://www.un.org/womenwatch/osagi/conceptsanddefinitions.htm>>
- 4 Report of the International Conference on Population and Development, Cairo, 1994. Programme of Action, Chapter 7. <<https://www.unfpa.org/publications/international-conference-population-and-development-programme-action>>.
- 5 Grootheest K, Vrieling T. 2003. Thromboembolism associated with the new contraceptive Yasmin. *BMJ*, Vol. 326: 257.
- 6 Morch Lina S., Skovlund Charlotte W., Hannaford Philip C., Iversen Lisa, Fielding Shona. 2017. Contemporary Hormonal Contraception and the Risk of Breast Cancer. *The New England Journal of Medicine* 377(23): 2228–2239.
- 7 Skovlund Charlotte, Kessing Lars Vedel. 2016. Association of Hormonal Contraception With Depression. *JAMA Psychiatry* 73(11): 1154–1162.
- 8 International Conference on Population and Development Cairo, 5–13 September 1994. Programme of Action.7.6.
- 9 Ten pat, 7.41.